

ВІДГУК

офіційного опонента Беха Івана Дмитровича на дисертаційне дослідження Фрицюк Валентини Анатоліївни «Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

Вищі навчальні заклади входять до системи історично сформованих інститутів суспільства, які здійснюють розвивальну роль, зокрема стабілізуючи його. Саме тому, професійна освіта в Україні відіграє надзвичайно важливу функцію у оптимізації соціально-економічного простору, забезпечуючи його необхідними для всіх галузей компетентними трудовими ресурсами.

У зв'язку з цим, пріоритетного значення набуває розв'язання проблеми безперервного професійного розвитку молодого покоління - розроблення та впровадження навчально-виховних технологій, що поряд із формуванням якостей успішного фахівця, сприятимуть потребі навчання продовж життя та забезпечать умови для системного використання набутих знань у професійній діяльності.

Однак, вирішення окреслених завдань в межах традиційно побудованої навчально-виховної системи вищих навчальних закладів ускладнене нині діючими застарілими науково-методичними підходами. Зазначене спонукає до активних пошуків осучаснення системи фахової підготовки майбутніх педагогів, яка б передбачала здатність особистості постійно удосконалювати свої особистісні й професійні якості та була б спроможною підвищувати рівень професійної майстерності. Це й стало предметом означеного дослідження.

Наголосимо, що дисертантка звертається до складної теми саморозвитку, який потребує надзвичайної зосередженості на особистих потенціях і є глибоко індивідуальним процесом.

Доцільність дослідження обумовлена також тим, що його предметом є студенти - майбутні педагоги, а саморозвиток педагога є важливим елементом його професійної діяльності, без якого вона є неефективною.

Концептуальні засади дослідження об'єднані ідеєю наукового дослідження та взаємопов'язаними концептами (методологічний, теоретичний, методико-технологічний), що логічно доповнюють один одного та засвідчують ґрунтовність теоретико-методологічної бази.

Відповідно до мети дисертаційної роботи та перевірки гіпотези визначено сім завдань, що конкретно сформульовані та логічно вибудовані. Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження адекватні меті та завданням роботи.

Дисертація Фрицюк В. А. складається із вступу, п'яти розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та додатків. Для даної роботи характерна цілісність та логічна завершеність. Структуру дисертації та основний текст подано відповідно чинних вимог до докторських дисертацій.

У першому розділі дослідження авторка змістовно розкриває теоретичні засади досліджуваної проблеми, всебічно аналізує такі фундаментальні поняття, як «розвиток», «саморозвиток» та «професійний саморозвиток майбутнього вчителя» у філософському, педагогічному та психологічному контекстах. Зазначене, а також звернення дисертантки до теорій і засобів професійного розвитку дає змогу уточнити сутність ключових понять дослідження, а саме «професійний саморозвиток», «безперервний професійний саморозвиток» та визначити авторський підхід до формування готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

У другому розділі здійснено аналіз зарубіжного та вітчизняного практичного доробку щодо підготовки майбутніх вчителів до професійного саморозвитку. Викладене дало змогу дисертантці утвердитися у важливості формування готовності до професійного саморозвитку на етапі фахової підготовки студентів та зробити ряд важливих висновків щодо потенціалу сучасних програм, нормативних навчальних дисциплін та курсів за вибором для формування досліджуваного феномену, а також доцільності використання передового досвіду фахової підготовки вчителів в західних країнах.

Третій розділ присвячено визначенню сутності, структури (компоненти, критерії, показники) та рівнів (критичний, пасивний, базовий, оптимальний,

креативний) готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку. Проведений констатувальний експеримент дав змогу оцінити стан готовності студентів - майбутніх педагогів до професійного розвитку, та зробити важливі висновки, що попри загальне позитивне ставлення до професії педагога, у значної кількості студентів не сформоване ціннісне усвідомлення необхідності цілеспрямованого безперервного професійного саморозвитку.

У четвертому розділі описана науково-методична система підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку, в якому дисертантка обґрунтовує організаційно-педагогічні умови, розробляє структурно-функціональну модель та технологію підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку, що репрезентує наукову новизну дослідження.

У п'ятому розділі висвітлено організацію і етапи проведеного формувального експерименту, здійснено кількісний і якісний аналіз, узагальнено отримані результати. Упровадження авторської педагогічної технології підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку відбувалося протягом декількох етапів, зокрема таких, як адаптаційно-ознайомчий, пошуково-інформаційний, практично-орієнтований, контрольньо-рефлексивний та регулятивно-коригувальний. Зазначену технологію було перевірено під час формувального етапу експерименту, результати якого засвідчили суттєве зростання показників готовності до професійного саморозвитку в експериментальних групах порівняно з контрольними за всіма її компонентами.

Достовірність результатів перевірено за допомогою критерію Ст'юдента. Це дозволило дисертантці зробити висновок про те, що гіпотезу дослідження підтверджено, мету досягнуто, завдання дисертаційної роботи виконано.

До творчо-теоретичних здобутків дослідження слід віднести:

1. Визначення концептуальних положень, на яких базується науково-методична система підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

2. Розроблення науково-методичної системи формування готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку, яка відображує логіку дослідження і включає такі структурні компоненти: теоретико-методологічний, діагностичний, змістово-дидактичний, методичний, технологічний.

3. Виокремлення специфічних принципів підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

4. Реалізацію спеціальної суб'єкт-суб'єктної взаємодії між студентами і викладачами, яка передбачала експлікацію їхніх потенціальних резервів, що відповідали конкретним предметно-перетворювальним ситуаціям, мотиваційним устремлінням та взаємоприйнятим способам комунікації.

5. Створення у студентських групах багатопланового об'єднання, заснованого на принципах високопочуттєвої інтеракції, змістово-творчої доповнюваності, етичної рефлексивності, що гарантувало успіх професійного саморозвитку кожного студента.

6. Впровадження інноваційних засобів і прийомів активізації самостійних потенцій як життєвого досвіду, що опосередковував процес і результат навчально-пізнавальної діяльності майбутніх педагогів.

7. Представлення інноваційного бачення процесу інтеграції за інтрапсихологічними та когнітивно-дидактичними показниками, що дозволяло кожному досліджуваному працювати на психологічному оптимумі.

8. Розкриття складних відносин між професійним розвитком і саморозвитком та переведення їх у процедурно-методичну площину.

Оцінюючи, в цілому, позитивно дисертаційне дослідження Фрицюк Валентини Анатоліївни, висловлюємо наступні зауваження й побажання:

1. Перший розділ дисертації великий за обсягом та включає досить детальний аналіз понять «розвиток», «саморозвиток», «професійний саморозвиток». Зважаючи на їх достатню розробленість у науці доцільніше було б обмежитися їх узагальненням та зосередити увагу на професійному саморозвитку у педагогічній діяльності з огляду на її специфічність.

2. Готовність майбутнього педагога до безперервного професійного саморозвитку авторка трактує дещо спрощено, а саме як здатність студента здійснювати цілеспрямовану рефлексивну діяльність, пов'язану з проектуванням і реалізацією якісних змін своєї особистості і втіленням на практиці свого суб'єктивного досвіду в галузі професійного самовизначення та самореалізації на основі усвідомленої саморегуляції навчально-професійної діяльності. Таке уточнення основного поняття не зачіпає ціннісне переживання особистості щодо власного саморозвитку, а отже, не повністю відображає логіку його формування.

3. Зважаючи на те, що саморозвиток - рефлексивний процес, а також враховуючи те, що майже половина студентів (с. 219) не усвідомлюють сутність поняття «професійний саморозвиток», обґрунтованіше було б у структурі основного поняття першим відобразити пізнавально-рефлексивний компонент.

4. Дисертантка не чітко прописує супідлеглість моделі і технології формування готовності майбутнього вчителя до професійного саморозвитку.

5. Результати констатувального і формувального етапу експерименту набули б значно більшої аргументованості за умови чіткого окреслення особливостей учасників експерименту, гендерного аспекту, обґрунтування поділу груп на експериментальні й контрольні, а також аналітичного опису результатів за кожним компонентом. Недоліком експериментальної частини дослідження є не врахування залежних і незалежних факторів, які відіграють позитивну або негативну роль у формуванні предмету дослідження. Зважаючи на зазначене викликають сумнів практично відсутні зміни в динаміці готовності до безперервного професійного саморозвитку студентів контрольної групи (с. 26 автореферату, рис.3).

6. На контрольному та формувальному етапах експерименту дослідження використовується значний за обсягом діагностичний інструментарій (27 методик), репрезентативність та достовірність результатів якого потребує дотримання жорстких вимог до проведення діагностичних методик. На жаль,

дослідниця не чітко прописує умови в яких проводилася діагностика, можливі труднощі з якими вона стикнулася, а також участь можливих помічників серед педагогічних працівників.

7. Окремі положення висновків до розділів дисертації та загальні висновки є дещо розлогими, мають описовий характер, повторюють текст підрозділів й не повною мірою узагальнюють здобуті автором результати проведених досліджень.

Зазначені побажання і зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер і не знижують теоретичної й практичної цінності дослідження, яке подано на рецензування. Воно є концептуальним, цілісним, має незаперечну наукову новизну і практичне значення, а його результати є прогностичними.

Результати дослідження пройшли апробацію на різних науково-практичних конференціях, семінарах міжнародного і всеукраїнського рівнів. Практичне значення свідчить про широке реальне впровадження результатів науково-дослідної роботи в освітню діяльність вищих навчальних закладів.

Дисертація Фрицюк Валентини Анатоліївни «Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку», є завершеною науковою працею, що має теоретичне й практичне значення для теорії і методики професійної освіти і відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12 – 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,

дійсний член НАПН України,

директор Інституту проблем виховання

НАПН України

Беха
ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС
СТВЕРДЖУЮ
Зав. відділу кадрів
Інституту проблем виховання НАПН України
Беха Т.Д.

І. Д. Беха

Беха Т.Д.